

Tips och råd!

Havtorn *Hippophae rhamnoides*

Bärbuskar och sparris

De flesta bärbuskar är tåliga och lättskötta, med en rimlig arbetsinsats får man mycket smak och mängder med nyttiga vitaminer från den egna täppan!

Läge: Sol och värme uppskattas av alla bär, men svarta vinbär kan även ge god skörd i halvskugga. Undvik att plantera i svackor där det lättare blir frost på våren. God luftcirkulation minskar risken för sjukdomar. Jämn tillgång på vatten, speciellt på lätta jordar, ger större skörd.

Jord: Bärbuskar trivs i de flesta jordar utom styv lera. Bäst är en mullrik och väl-dränerad matjord. Jorden i din trädgård behöver nästan alltid förbättras vid plantering. Blanda den befintliga matjorden med busk- och trädjord, eller kogödsel, barkmull och benmjöl. Blåbär, hallon, och vissa vindruvor vill ha jord med lågt pH, blanda den befintliga jorden med rhododendronjord till dessa. Håll jorden öppen och ogräsfri runt plantorna.

Förberedelse: Ta bort rotogräs! Gräv en grop, 50 cm djup och 50 cm bred till varje planta. Om det är många plantor som ska planteras kan du istället gräva ett dike i samma djup och bredd, avstånd mellan plantor se under respektive sort. Förbättra matjorden enligt ovan. Vattna plantorna före plantering.

Svarta vinbär, *Ribes nigrum*: kan planteras med stammarna lite djupare då rötter kan utvecklas på de nedre grendelarna, det ger en stadigare planta. Planteringsavstånd 1,5 meter.

Svarta vinbär ger bär både på ettårsskott och äldre grenar, de tål därför relativt hård beskärning. Bäst skörd ger grenar som är 2-4 år. Efter 4-5 år börjar grenarna ge sämre och busken bör gallras. Klipp bort några av de äldsta grenarna varje höst.

Röda vinbär, *Ribes rubrum*: Planteras i samma nivå som i krukorna, i övrigt lika som svarta vinbär. Till skillnad mot svarta vinbär ger röda vinbär bär på 2 år gamla eller äldre grenar. Bäst skörd ger 2-5 år gamla grenar. Klipp bort äldre grenar kontinuerligt, men spara alltid fruktbarande skott för att inte bli utan skörd! Planteringsavstånd 1,5 m.

Krusbär, *Ribes (Grossularia-gruppen)*: Sköts i princip som röda vinbär. Busken blir i regel något mindre och behöver bara gallras på gamla grenar då och då. Planteringsavstånd 1,5 m.

Havtorn, *Hippophae rhamnoides*: En 0,5-3 m hög buske som ger vackra gulorange, mycket nyttiga bär, rika på c-vitamin, karotin och e-vitamin. Den är ljuskrävande och vill gärna stå för sig själv. Den trivs på magra jordar men tycker inte om konkurrens. I naturen växer den på sandstränder och är mycket bra på att binda jord. Buskarna är han- eller honplantor och man kan se skillnad på dem genom att hanplantans blomknoppar är mycket större än honplantans. För att få bär krävs en hanplanta som pollinerar honplantorna. Sätt honorna efter hanen i vindriktningen då de är vindpollinerade. En hanplanta kan pollinera 5 honplantor.

Bären har en syrlig och mycket aromatisk smak som kan användas på många olika sätt, till exempel till juice eller marmelad. Bären blir mindre syrliga efter en frostnatt. Sorterna Svenne och Lotta, Romeo och Julia är exempel på svenska E-plantor.

Mullbär *Morus nigra*: Snabbväxande träd som vill ha sol och värme. Placera på skyddad plats och plantera i väl-dränerad jord. Bären som är svarta, söta och aromatiska mognar successivt från augusti till slutet av september. Sorten `Mulle` är härdig till zon 3.

Tips och råd!

Slånaronia, *Aronia x prunifolia*: En mycket användbar buske i trädgården, med friskt gröna blad, vacker höstfärg och mycket nyttiga bär. Slånaronia är hårdig och anspråkslös och trivs i de flesta jordar. Bären mognar sent och passar till sylt, saft och gelé. De plockas helst efter en köldknäpp eller läggs i frysen efter skörd för att smaken ska framträda.

Äkta fläder *Sambucus nigra*: Dekorativ buske som blommar fantastiskt fint med stora flata blomklasar. Bären som mognar i september-oktober är blåsvarta. Både blommor och bär kan användas, framförallt till saft. Anspråkslös och klarar även fuktiga ställen. Finns i sorter med olika blommafärg och även olika form och färg på bladen. De röd- och gulbladiga är särskilt dekorativa. Plantera i sol-halvskugga.

Blåbärstry *Lonicera caerulea var. kamschatica*: En hårdig, anspråkslös och snabbväxande låg buske som är mycket bra som marktäckare. Den kan växa i solskugga, men bären blir bäst i soligare läge. Smaken påminner om blåbär och är mycket rik på C- och D-vitamin. Zon 1-6.

Gojibär *Lycium barbarum*: Gojibär eller bocktörne är en lövfällande buske som kan bli 80-200 cm hög, med tunna, något överhängande grenar. Bären som är kraftigt rödororange innehåller extremt många nyttiga mineraler och vitaminer och är torkade mycket rika på antioxidanter. Gojibärsbusken tål torka och salthaltiga vindar och är hårdig i zon 1-4. Den är tålig och anspråkslös. Gödsla som vanliga bärbuskar och klipp ur om den blir alltför stor och tät.

Minikiwi *Actinidia kolomikta*: Klätterväxt med hon- och hanblommor på olika plantor. Hanplantorna får dekorativa blad med skiftning i rosa och vitt. Honplantorna får fina frukter i storlek som krusbär. De är C-vitaminrika, släta och gröna med god smak. Planteras i sol-halvskugga. En hanplanta pollinerar 2-5 honplantor. Honplantor finns i sorterna Anna och Paula och hanplantan heter Oskar.

Sparris *Asparagus officinalis*: Vilken lyx att skörda egen sparris, koka och äta med smör, mums!

Läge: Sparris är hårdig och tål de flesta jordar, men viktigt är att den är väl-dränerad. Den växer bäst i varmt, soligt och vindskyddat läge och vill ha mycket näring. Grön och vit sparris är detsamma, det är bara odlingsmetoderna som är olika.

Plantering: Gräv ett dike, 50 cm djupt och 60 cm brett. Blanda den befintliga matjorden med yrkesodlarjord eller lika delar kogödsel och barkmull. Plantera plantorna på ett avstånd av 40 cm. Fyll på med jord, tryck till och vattna rejält. Låt planteringen bilda en liten kulle i förhållande till omgivande mark.

År 1: Plantering. Håll efter ogräset! På hösten låter du det gröna vissna ner och väntar med att klippa bort det till våren. Lagg på 3-4 cm kogödsel sent på hösten.

År 2: Plantorna får fortsätta att växa utan att skördas. Gödsla med kogödsel på våren och sedan en giva hönsgödsel vid midsommar. Sent på hösten lägger du kogödsel igen.

År 3: Du får nu lov att skörda för första gången, men bara under två veckor! Låt sedan sparrisen gå upp och växa till sig igen. Gödsla som år två.

År 4 och framåt: Nu får du skörda! Lättast är att bryta skotten när de är ca 20 cm. De går bra att lagra i kyl i ca 1 vecka, men bäst är att äta sparrisen helt nyskördad. Grön sparris börjar skördas så fort den sticker upp på våren och säsongen avslutas till midsommar. Därefter får plantorna växa fritt och samla kraft till nästa års skörd. Bladverket är fint att sätta i buketter.

Gödsla som år två varje år framöver. Klipp bort de vissna stjälkarna på våren.

Önskas vit sparris måste skotten täckas och få utvecklas i mörker. Du kan lägga sand över eller täcka med ljustät plast eller en spann. Vit eller grön är en smaksak, men det är betydligt lättare med grön!